

Voorwoord

Al meer dan 50 jaar leidt het Gilde van Molenaars mensen op tot wind- of watermolenaar. Ruim 2600 mensen hebben het opleidingstraject sindsdien met succes doorlopen. En zij zorgen ervoor dat onze molens in Nederland wekelijks draaien en malen. In 2017 is het ambacht van molenaar in Nederland erkent door UNESCO. Iets waar het Gilde enorm trots op is.

Het traject om molenaar te worden kent een duidelijke aanpak. In de opleiding leer je onder begeleiding van een ervaren molenaar te werken met de molen. De opleiding is gericht op de praktijk. Het is vooral veel doen.

Maar enige theoretische kennis is ook benodigd. Je moet ondermeer kennis hebben over het weer, het gaande en het staande werk, veilig werken, verschillende type molens en hun functies. Je kan daarvoor theorieavonden volgen die elke afdeling binnen het Gilde verzorgt. En natuurlijk kan je een instructeur-molenaar vragen om uitleg. Verder staat veel theoretische kennis in dit Handboek. Het Handboek wordt beschouwd als belangrijk naslag werk voor molenaars-in-opleiding en voor molenaars die al langer dit ambacht uitoefenen.

Je sluit de opleiding af met een landelijk examen dat wordt afgenomen door de examencommissie van de vereniging De Hollandsche Molen. De duur van de opleiding en examinering is minimaal anderhalf jaar.

Het Handboek beschrijft wat het ambacht van molenaar inhoudt. Het krijgt daarmee een cultuurhistorische waarde. Door de bundeling van praktijk en theorie is het Handboek uniek binnen de molenwereld. Geen enkele andere publicatie bundelt al die informatie zo compact.

Rest mij je heel veel plezier en succes te wensen bij het volgen van de opleiding. Laat je niet afschrikken door alle nieuwe dingen die op je afkomen. Geniet vooral van een werkende molen en bedenk dat je na het behalen van het getuigschrift voor molenaar zelf aan de slag mag in een molen. Hoe leuk en uitdagend is dat. Daarmee help je mee om dit deel van ons immaterieel cultureel erfgoed voor onze volgende generaties in stand te houden. Daar mag je best trots op zijn!

Erik Kopp,
Voorzitter van het Gilde van Molenaars van 2015 tot 2024.

Het gebruik van het 'Handboek Molenaar' als lesmateriaal

Het doel van de opleiding is: de molenaar-in-opleiding voldoende startbekwaam maken om zelfstandig en verantwoord een onbelaste molen te kunnen bedienen.

Het opdoen van praktische vaardigheden is daarbij van groot belang. Maar het ontwikkelen van begrip en inzicht in alle voorkomende handelingen en werkzaamheden is eveneens belangrijk. Daarvoor biedt de theorie ondersteuning. Aan het vertrouwd raken met een aantal specifieke molentermen en -namen valt daarbij niet te ontkomen, maar dit is een geleidelijk proces. Gaandeweg de opleiding worden de termen en namen steeds meer bekend.

Dit handboek voor molenaars bevat een grote hoeveelheid informatie over molens, de verschillende types en functies, het werken met molens, werktuigen in molens, onderhoud, praktijkervaringen, adviezen enz. Alles bij elkaar véél meer informatie dan voor de opleiding tot molenaar en het examen voor het 'Getuigschrift Molenaar' vereist is.

Hoewel dit handboek zich prima laat gebruiken als lesmateriaal voor de opleiding is het niet opgezet als lesboek. Dat wil zeggen: er zit geen didactische opbouw in het aanbieden van de informatie. Dit boek biedt ook geen structuur voor het verloop van de opleiding of aanwijzingen voor het bestuderen van de theorie.

Bij de instructie blijkt echter wel behoefte aan structuur: welke leerstof is minimaal vereist en hoe kunnen we die geordend aanbieden?

Voor het *selecteren* van de gevraagde leerstof vormen de exameneisen, zoals vastgesteld door de Examencommissie van De Hollandsche Molen het uitgangspunt. Deze zijn te vinden op de website www.molens.nl

Het *ordenen* van de leerstof is vooral de taak van de instructeur. Die zal naar eigen ervaring en inzicht, in samenspraak met de molenaar-in-opleiding de praktijkinstructie verzorgen en de theorie daarbij aanbieden.

In de Leeswijzer op de volgende pagina wordt voor het selecteren en ordenen een handreiking gedaan. De opleidingseis schrijft minimaal 150 praktijkuren voor, waarvan ca. 120 uur op de eigen instructiemolen en 30 uur op andere molens. Dat zijn minimaal 50 dagdelen van 3 uur. Daarop is een eenvoudige ordening in drie fasen gebaseerd. In elke fase worden verschillende accenten gelegd in de instructie.

De Lesbrieven zijn ook gerelateerd aan de fasen waarin de instructie plaatsvindt. Ze doen voorstellen voor praktijkopdrachten en geven aanwijzingen welke paragrafen van het Handboek hierbij aansluiten. Ze kunnen flexibel ingezet worden maar bieden daarnaast instructeurs een goede structuur bij het opleiden. Ook geven ze de molenaar-in-opleiding inzicht in hoe zijn of haar opleiding vordert; welke onderwerpen zijn al afgerond, welke moeten nog gedaan worden?

Dit 'Handboek Molenaar' vormt samen met de Lesbrieven naar onze overtuiging voldoende lesmateriaal voor de opleiding tot molenaar.

De Samenstellers

Leeswijzer bij het Handboek Molenaar

De rechterkolom verwijst naar paragrafen van het Handboek Molenaar die de belangrijkste informatie bij deze leerdoelen bevatten. Lesbrieven doen voor elke fase voorstellen voor instructie over de verschillende leerdoelen.

Fase	Dagdelen	Leerdoelen	Handboek Molenaar
1	10 à 15	<p>Kennismaken met instructeur en opleiding; vertrouwd raken met de praktische handelingen op de molen.</p> <p>Aan de orde komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De molen inspecteren op draaivaardigheid • Dagelijks smeren • Kruien • Op- en afzeilen en zwichten • Bedienen vang • De molen veilig weg zetten • Eenvoudige weersobservatie (wind, windsterkte en -richting, wolken) 	<ul style="list-style-type: none"> • Molentypes: hoofdstuk 4 • Draaivaardigheid: 7.0.1, 7.0.2, 7.0.3 • Smeren: 7.5.2, 7.5.3 • Kruien: 5.8, 5.9, 7.1 • Gevlucht instructiemolen: 6.2, 6.4 • Zeilen: 6.3.1, 6.3.3, 7.2.1, 7.2.4, 7.2.5 • De vang: 7.3.8, 7.3.9 • Veilig wegzetten van de molen: 7.4.1, 7.4.2 • Het weer: 8.5 • Veiligheid: 10.2
2	30 à 35	<p>Verdieping: De instructiemolen geheel zelfstandig leren bedienen.</p> <p>Aan de orde komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het staande werk • Onderdelen van de molen: assen, spullen, lagers, het gevlucht, molenzeilen, wieksysteem, molenwielen, de vang, aanwezige werktuigen, • Het weer • Veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> • Het staande werk: hoofdstuk 5 • Het gaande werk: hoofdstuk 6 • De praktijk: hoofdstuk 7 • De werktuigen en het maalproces: kies functie instructiemolen uit hoofdstuk 11 – 16 • Het weer: hoofdstuk 8 • Veiligheid: hoofdstuk 10
3	10 à 15	<p>Verbreding: Werken met andere molens.</p> <p>Aan de orde komen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Andere molentypes, staande werk, gaande werk, molenwielen, wieksystemen, andere vangtypes, belangrijkste werktuigen, maalproces • Kennis over de molenbiotoop. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het staande werk: hoofdstuk 5 • Het gaande werk: <ul style="list-style-type: none"> Assen, spullen, lagers: 6.1 Molenwielen: 6.5 Alle wieksystemen, regelborden: 6.2, 6.4 Alle vangsystemen en bediening: 6.6 • Werktuigen en maalprocessen: hoofdstuk 11 – 16 • Biotoop: hoofdstuk 9